

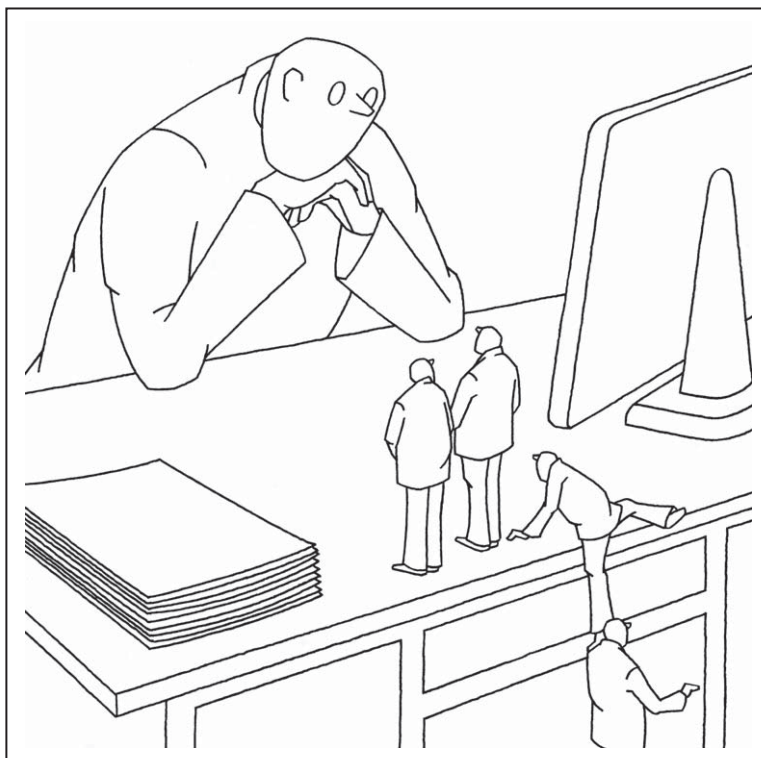
15 Kraje v České republice

Ing. Ladislav Kryštof

JUDr. Luboš Průša

Mgr. Aleš Mik

Autor obrázku pan Barták podle svého zvyku domýšlí představu vyššího územního celku, jehož rozměrům odpovídají i vyšší činitelé. Stačí malý pohyb prstu a dotírající žadatelé z obcí a měst jsou jako hmyz smeteni ze stolu... Skutečnost naštěstí není tak znepokojivá. K samozřejmostem patří dobrá spolupráce krajské samosprávy s obecními samosprávami, i metodická pomoc, kterou kraje pracovníkům obecních a městských úřadů poskytují. I když, mohou se jistě vyskytnout i výjimky.

Kraje vznikly jako územní společenstva občanů s právem na samosprávu k naplnění čl. 99 Ústavy ČR, jako vyšší územně správní celky. Přestože Ústava umožňovala jejich vznik již po 1. lednu 1993, teprve přijetí ústavního zákona o vytvoření vyšších územních samosprávných celků umožnilo její naplnění a konání prvních voleb do krajských zastupitelstev na podzim roku 2000.

Počet krajů byl stanoven na čtrnáct¹ složitým politickým vyjednáváním v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky. Výsledkem jsou kraje, které jsou rozlohou i počtem obyvatel dosti rozdílné².

Kraje jsou uspořádány podobně jako obce. Za předlohu návrhu zákona o krajích posloužil zákon o obcích³. Proto se jako u obcí dělí kompetence mezi radu kraje a zastupitelstvo kraje.

Kraj samostatně spravuje zastupitelstvo kraje⁴. Počet krajských zastupitelů je 45 u krajů do 600 tisíc obyvatel, 55 u krajů s počtem obyvatel 600 – 900 tisíc a 65 u krajů s více než 900 tisíci obyvateli. Jsou voleni v přímých a tajných volbách. Volební období je čtyřleté a jeho běh není sladěn s funkčním obdobím zastupitelstev měst a obcí. Volby do zastupitelstev krajů se konají vždy uprostřed volebního období komunálních zastupitelstev.

Zastupitelstvu je ze zákona vyhrazeno například předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně, předkládat návrhy Ústavnímu soudu na zrušení právních předpisů, vydávat obecně závazné vyhlášky kraje, koordinovat rozvoj územního obvodu, schva-

lovat programy rozvoje, zabezpečovat jejich realizaci, schvalovat koncepce rozvoje cestovního ruchu na území kraje, stanovit rozsah základní dopravní obslužnosti pro území kraje, rozhodovat o mezinárodní spolupráci, schvalovat rozpočet kraje a závěrečný účet kraje, zřizovat a rušit příspěvkové organizace, zakládat obchodní společnosti, zřizovat výbory atd. Také rozhodovat o majetkoprávních úkonech: nabytí a převod nemovitých věcí, poskytování dotací obcím, poskytování dotací jiným subjektům nad 200 tisíc Kč atd.

Ze svého středu volí členové zastupitelstva radu kraje⁵, kterou tvoří hejtman⁶, jeho náměstci a další členové. Většina členů rady je pro svou funkci dlouhodobě uvolněna. Každý člen rady má svěřeno zabezpečování konkrétních úkolů v jednotlivých oblastech (investice, školství, kultura apod.). Zastupitelstvo zasedá

1) Čl. 1 ústavního zákona č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků

2) Nejmenší kraj – Liberecký – 3163 km², největší kraj – Středočeský – 11 015 km², nejméně obyvatel má kraj – Karlovarský – 304 600, nejvíce obyvatel má kraj Moravskoslezský 1 250 000.

3) Postup při navrhování, přijímání zákonů o obcích a krajích byl koordinován. O tom svědčí i to, že zákon o obcích má číslo 128/2000 Sb. a o krajích 129/2000 Sb., tj. byly předkládány oba návrhy společně.

4) § 31 a násl. zákona o krajích

5) § 57 a násl. zákona o krajích

6) § 61 a násl. zákona o krajích

minimálně jednou za tři měsíce a jeho jednání jsou veřejná.

Počet členů rady kraje je vždy lichý, a to 9 členů v krajích do 600 tisíc obyvatel a 11 členů v krajích nad 600 tisíc obyvatel.

Krajský úřad plní úkoly v samostatné působnosti, které mu uloží rada a zastupitelstvo, pomáhá v činnosti výborů zastupitelstva a komisí rady. Zároveň vykonává na základě zákonného zmocnění přenesenou působnost, o které je zmínka níže.

Krajský úřad se člení na odbory a oddělení. V čele stojí ředitel⁷ krajského úřadu, jenž je za plnění úkolů krajským úřadem odpovědný hejtmanovi. Mimo jiné plní také úkol statutárního orgánu zaměstnavatele vůči zaměstnancům kraje.

15.1 Samostatná a přenesená působnost kraje

Pokud jde o výkon samostatné působnosti, je vztah kraje a obcí na daném území rovnoprávný, kraj není jejich nadřízeným. Každá obec je podobně jako kraj samostatně spravována zastupitelstvem obce a orgány kraje mohou do jejich samostatné působnosti zasahovat pouze tehdy, vyžaduje-li to ochrana zákona. Pro působnost přenesenou, tedy činnosti, které na orgány kraje a obcí přenesl stát zákonem, to však už neplatí. Zde se orgány obcí musí řídit pokyny nadřízených orgánů, kterými jsou orgány kraje a příslušná ministerstva.

Samostatná působnost

V jejím rámci kraj spravuje své vlastní záležitosti. Přitom je vázán jen zákonem a nemá při výkonu této kompetence žádný nadřízený orgán. Proti jakýmkoli neoprávněným zásahům do této kompetence má kraj právo na soudní ochranu své samosprávy.

Do samostatné působnosti kraje patří zejména dispozice s majetkem, jeho správa, rozhodování o rozpočtu kraje, strategický rozvoj kraje, uspokojování potřeb ochrany a rozvoje zdravých životních podmínek, dopravy a spojů, potřeby informací, výchovy a vzdělávání, celkového kulturního rozvoje, spolupráce kraje s obcemi, ostatními kraji, jinými právními či fyzickými osobami a územními samosprávnými celky jiných států. Také úpravy práv a povinností právnických a fyzických osob na území kraje obecně závaznými vyhláškami. Při výkonu samostatné působnosti je kraj vázán zákony a jinými právními předpisy vydanými na základě zákona. Samostatnou působnost kraje vykonává zastupitelstvo kraje, případně rada⁸. Krajský úřad plní úkoly v samostatné působnosti uložené mu zastupitelstvem a radou a napomáhá činnosti výborů zastupitelstva a komisí rady kraje⁹, obdobně jako u obcí¹⁰.

Všecké záležitosti řeší zejména koncepčně, k čemuž slouží **program rozvoje kraje**, jenž zahrnuje všechny oblasti možného vlivu. V rámci podávání připomínek k tomuto dokumentu, jeho zpracování, či aktualizaci, mají obce a jiné právnícké či fyzické osoby právo vznášet své návrhy, které zastupitelstvo posoudí a do programu zapracuje. Krajské zastupitelstvo může k zabezpečení záležitostí spadajících do samostatné působnosti kraje vydávat **obecně závazné vyhlášky kraje**¹¹, a to v mezích zákona. Do značné míry ve větším platí v rámci kraje to, co znáte v menším měřítku ze své obce.

Významnou samostatnou kompetencí krajů je zabezpečení **dopravní obslužnosti** (viz kapitola č. 12) v území krajů – autobusové a vlakové. Na tuto činnost dostávají kraje státní příspěvek. Častým předmětem sporů bývá výše příspěvku obcí na dopravní obslužnost a dohoda o jejím rozsahu. Věc komplikuje, že krajské úřady zároveň udělují i licence pro dopravu a že specifická právní regulace dopravy v ČR není nakloněna volné soutěži dopravců.

Důležitou součástí samostatné působnosti je **zákonodárná iniciativa kraje**¹². Kraj může předkládat návrhy zákonů Poslanecké sněmovně. Tato kompetence není příliš využívána. Legislativní proces v České republice je poměrně komplikovaný a největší šanci na přijetí mají vládní návrhy. Návrhy poslanecké a návrhy krajů mají už při svém předložení legislativně horší pozici a vyšší pravděpodobnost, že nebudou přijaty. O uplatnění zákonodárné iniciativy kraje může kraj požádat i obec.

Svůj velký význam má **dotlační politika kraje**. Kraj formou programového financování poskytuje dotace z vlastních prostředků občanským sdružením, nestátním neziskovým organizacím a jiným právníckým a fyzickým osobám působícím na území kraje v oblasti aktivit mládeže, sportu a tělovýchovy, sociálních služeb, požární ochrany, kultury, vzdělávání a vědy, zdravotnictví, protidrogových aktivit, prevence kriminality, ochrany životního prostředí, ochrany zvířat a ochrany památek. Prostřednictvím kraje a krajského úřadu se rovněž distribuují některé **státní prostředky**, mnohdy zvýšené o částky z rozpočtu kraje. Například na sociální péči, ochranu památek, obnovu venkova atd. Většina prostředků krajů určených pro obce se rozděluje grantovým způsobem. Zastupitelstvo kraje schvaluje jak samotné znění programů, tak také kritéria hodnocení a rozhodnutí o přidělení dotace. Kraje pak zabezpečují jejich administraci, včetně kontroly správnosti využití.

7) § 66 a násl. zákona o krajích

8) § 35 a 36 a § 59 zákona o krajích

9) § 76 a násl. zákona o krajích

10) § 66 zákona o krajích

11) § 35 odst. 2 písm. c) zákona o krajích

12) § 35 odst. 2 písm. a) zákona o krajích

Do samostatné působnosti kraje v neposlední řadě spadá jmenování zástupců kraje v orgánech regionální rady soudružnosti¹³, a to ve výboru regionální rady a v monitorovacím výboru regionální rady. Úřad regionální rady, působící v rámci tzv. celku NUTS II, zajišťuje administraci finančních prostředků alokovaných v regionálním operačním programu příslušného regionu soudružnosti¹⁴.

Přenesená působnost – státní správa

V rámci této působnosti plní kraje na základě zákona úkoly za stát, úřadují namísto něj. Jde zejména o všechna **správní řízení**. Ve většině řízení jsou kraje a jejich úřady odvolacím místem proti rozhodnutím úřadů obcí a měst učiněným v I. stupni, například v řízení stavebním. Zde jsou instančně krajské úřady nadřízeny a mohou rozhodnutí obecních úřadů i zrušit, někdy i samy nahradit jiným rozhodnutím. Kraj je při těchto správních řízeních vázán nejen zákonem, ale i interními normativními akty nadřízených orgánů (zejména směrnicemi ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy).

V některých případech složitějších, závažnějších, nebo s méně častou frekvencí výskytu vedou krajské úřady řízení v I. stupni. Proti jejich rozhodnutí je pak opravný prostředek přímo k příslušnému ministerstvu. Stanoviskem nadřízeného orgánu je nižší stupeň při výkonu státní správy vždy vázán. Krajské úřady jsou tak vlastně při rozhodování ve věcech státní správy vždy nadřízeny úřadům obcí. Mohou je kontrolovat a dozírat na to, jak státní správu vykonávají.

K zabezpečení některých záležitostí v přenesené působnosti kraje může rada kraje v zákonem jasně stanovených případech vydat **nařízení kraje**¹⁵, a to v mezích zákonných a podzákonných právních předpisů. Velmi důležitou kompetencí v přenesené působnosti je **řešení krizových situací**¹⁶. Kraj se podílí na řešení krizových situací a hejtman je v čele bezpečnostní rady kraje. Hejtman také může vyhlásit **stav nebezpečí** pro určité území nebo pro celý kraj¹⁷. Za stavu nebezpečí koordinuje záchranné a likvidační práce, organizuje a koordinuje evakuaci, nouzové ubytování, nouzové zásobování pitnou vodou, potravinami a dalšími nezbytnými prostředky k přežití obyvatelstva, zabezpečuje ochranu majetku a podílí se na zajištění veřejného pořádku na území, kde byla provedena evakuace, organizuje a koordinuje humanitární pomoc, chrání práva a oprávněné zájmy bezprostředně ohrožených osob, které jsou povinny strpět záchranné práce prováděné v zájmu ochrany životů a zdraví osob.

Hejtman je v uvedených případech oprávněn rozhodnout o ukládání pracovní výpomoci nebo povinnosti poskytnout věcné prostředky k řešení krizové situace, nařídít bezodkladně provádění staveb, stavebních prací, terénních úprav, odstraňování staveb ke zmír-

nění nebo odvrácení ohrožení, nařídít hlášení přechodné změny pobytu osob, nařídít vykonávání péče o děti a mládež, pokud tuto péči nemohou v krizové situaci vykonávat rodiče nebo jiný zákonný zástupce, postarat se o přednostní zásobování dětských a zdravotnických zařízení a ozbrojených bezpečnostních a hasičských záchranných sborů, zabezpečit náhradní způsob rozhodování o dávkách sociálního zabezpečení (péče) a jejich výplatě. Dojde-li za krizového stavu k ohrožení života, zdraví nebo hrozí-li škody velkého rozsahu na majetku nebo životním prostředím, jsou právnické osoby a podnikající fyzické osoby povinny splnit úkoly, které jdou nad rámec opatření uvedených v krizových plánech, pokud jim tyto úkoly uloží hejtman nebo orgány obce. Povinnost poskytnout věcný prostředek při krizových stavech ukládá právnickým osobám a podnikajícím fyzickým osobám hejtman, pracovní výpomoc v době krizového stavu fyzické osobě ukládá též hejtman.

Hejtman organizuje integrovaný záchranný systém na úrovni kraje, koordinuje a kontroluje přípravu na mimořádné události prováděnou orgány kraje, územními správními úřady s krajskou působností, právnickými a fyzickými osobami, koordinuje záchranné a likvidační práce při řešení mimořádné události vzniklé na území kraje, pokud přesahuje území jednoho správního obvodu obce s rozšířenou působností, nebo jej o koordinaci požádal starosta obce s rozšířenou působností. Zejména při povodňových kalamitách mají starostové obcí a krizové štáby obcí významné úkoly. Úzká spolupráce s kraji a obcemi s rozšířenou působností je nezbytností. Někdy je třeba s ohledem na konkrétní průběh vodního toku koordinovat postup i mezi kraji a obcemi více krajů. Tato koordinace přísluší hejtmanům a starostům obcí s rozšířenou působností, jejichž obvody sousedí a navazují na sebe.

15.2 Vztahy obce a kraje

Dá se říci, že obce a kraje se při samosprávné činnosti **doplňují**. Tam, kde končí působnost, úkoly a zejména možnosti obce starat se o záležitosti ve veřejném zájmu a kde existuje oprávněný zájem na nějaké veřejné prospěšné věci, by měl nastoupit kraj. Tam, kde končí možnosti kraje, by měl nastoupit stát.

13) § 16 a násl. zákona č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, Nařízení Rady (ES) č. 1260/99 ze dne 21. 6. 1999 o obecných ustanoveních o strukturálních fondech

14) Sdělení ČSÚ č. 228/2004 Sb., o aktualizaci klasifikace územních statistických jednotek (CZ – NUTS)

15) § 59 odst. 1 písm. k) zákona o krajích

16) zejména podle zákona č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon) a zákona č. 254/2001 Sb., o vodách (vodní zákon)

17) § 3 odst. 3 zákona o krizovém řízení

Kraj může též působit jako **koordinátor zájmů obcí** a jako ten, kdo prosazuje vůli samospráv vůči složkám moci výkonné a ovlivňuje moc zákonodárnou. Proto jsou kraje vybaveny (na rozdíl od obcí) zákonodárnou iniciativou a mohou navrhnout změny již platných zákonů i zákony nové. Parlament je povinen takové návrhy krajů projednat a hlasováním o nich rozhodnout.

Kraje jsou povinny s obcemi projednávat všechna opatření, která se dotýkají působnosti obcí¹⁸.

Nejvýznamnějšími oblastmi vztahů mezi obcemi a kraji jsou:

- vztahy v oblasti regionálního rozvoje
- grantová a dotační politika kraje
- územní plánování
- řešení krizových situací
- přezkoumávání, jak obce hospodaří, včetně případných sankcí za porušování rozpočtové kázně či správní delikty¹⁹
- udělování souhlasu se jmenováním a odvoláváním tajemníků obecních a městských úřadů
- pravomoci kraje vůči obcím v mimořádných situacích

Vztahy v oblasti regionálního rozvoje

Měly by vycházet z reálných možností měst, obcí a kraje a ze schváleného programu regionálního rozvoje kraje i jednotlivých obcí. Záměry kraje i obcí by se měly doplňovat a posilovat. Co je účelné spravovat na místní úrovni, by nemělo být spravováno na úrovni regionální. Vše by pokud možno mělo být řešeno na úrovni co nejbližší občanům (subsidiarita), větší projekty by měly mít podporu nejen kraje, ale i obcí, na jejichž území se mají uskutečnit.

Činnost výborů regionálních rad regionů soudržnosti

Hlavním úkolem regionálních rad je koordinace a realizace politiky hospodářské soudržnosti EU prostřednictvím regionálních operačních programů (ROP) v období let 2007 – 2013. V konkrétní rovině se jedná o správu dotací z EU přidělovaných České republice prostřednictvím ROP, pro které jsou rady řídicími orgány.

V České republice je sedm regionálních rad regionů soudržnosti NUTS II, které tvoří vždy jeden až tři kraje. Regionální rady mají tři orgány – předsedu regionální rady, výbor regionální rady a úřad regionální rady. Výbory jsou složeny ze členů krajských zastupitelstev těch krajů, které tvoří příslušný region soudržnosti.

Jedním z největších žadatelů o dotace z ROP jsou obce, které přijdou prostřednictvím svých projektů s regionálními radami do styku. Pro projektové řízení jsou důležité zejména úřady regionálních rad

regionů soudržnosti, které jsou výkonnými orgány regionálních rad. Ty připravují výborům ke schválení veškerou potřebnou administrativu, poskytují poradenství žadatelům o dotace z ROP, vyhláší výzvy a provádějí následné kontroly.

O přípravě projektů se více dočtete v kapitole 4. Rozvoj obce.

Seznam regionálních rad regionů NUTS II

NUTS II Severozápad (Karlovarský a Ústecký kraj)

NUTS II Severovýchod (Liberecký, Královehradecký a Pardubický kraj)

NUTS II Střední Čechy (Středočeský kraj)

NUTS II Jihozápad (Jihočeský a Plzeňský kraj)

NUTS II Jihovýchod (Jihomoravský kraj a kraj Vysočina)

NUTS II Moravskoslezsko (Moravskoslezský kraj)

NUTS II Střední Morava (Olomoucký a Zlínský kraj)

Grantová a dotační politika kraje

Měla by navazovat na program regionálního rozvoje – plán rozvoje kraje, konkrétní záměry by se měly projednávat s představiteli obcí, neměly by podléhat náhlým změnám, postup kraje by měl být předvídatelný, aby mohlo být dosaženo zamýšleného efektu.

Obce by měly mít rovný přístup ke grantům a dotacím kraje na základě transparentních pravidel.

Územní plánování

Zásady územního rozvoje (ZÚR – tj. územní plán kraje) a územní plány jednotlivých obcí musí být ve shodě. Kraj v ZÚR řeší stavby překračující místní význam, měl by respektovat vůli obcí a příliš (kromě trasování liniových staveb) nevstupovat do podrobností územního plánu konkrétní obce.

Pokud nejsou ZÚR a územní plán konkrétní obce ve shodě, nelze liniové stavby povolit (například obchvaty, dálnice atd.). Kraj by měl zejména menším obcím pomáhat s pořízením územního plánu, aby jej měla každá obec a mohla se bránit neregulované zástavbě na svém území.

Řešení krizových situací

Při řešení krizových situací, což jsou v poslední době v České republice zejména povodně, má kromě hasičského záchranného sboru, povodňové komise a starosty obce významné postavení hejtman a krajský krizový štáb. Řídí a koordinují záchranné práce, likvidaci a odstraňování následků, prostřednictvím kraje posílá vláda obcím peníze na odstranění bezprostředních následků, kraj sčítá i celkové škody a oznamuje je na ministerstvo pro místní rozvoj

18) § 14 odst. 5 zákona o krajích

19) upraveno zejména zákonem č. 420/2004 Sb., o přezkoumávání územních samosprávných celků a dobrovolných svazků obcí

k následnému sestavení tzv. plánu obnovy základních funkcí v území. Kraj je stejně jako obec povinen vytvářet rezervu na mimořádné situace, zpracovává krizový plán kraje.

Přezkoumávání, jak obce hospodaří, včetně případných sankcí za porušování rozpočtové kázně či správní delikty

Obec musí podle zákona jednou za rok nechat přezkoumat své hospodaření. Může si vybrat, zda to pro ni udělá auditor (za odměnu) nebo kraj (bezplatně). Pokud ten, kdo provádí přezkoumávání, shledá závady, musí nařídit nápravná opatření nebo může iniciovat uložení sankce. Hlavním účelem přezkumu by však nemělo být ukládání sankcí obci, ale metodická pomoc, aby její hospodaření i účetnictví byly řádně a průkazně vedeny.

Přezkum hospodaření by neměl být prostředkem pro boj koalice a opozice v obecním zastupitelstvu. Neměl by ani suplovat úlohu vyšetřovacích orgánů činných v trestním řízení. Není to ani možné, neboť hospodaření se přezkoumává vždy jen za období jednoho předchozího roku a v rozsahu určeném zákonem, což neumožňuje například detailní přezkum právní povahy jednotlivých dokumentů, které jsou podkladem pro hospodářské a účetní úkony obce.

Kraj rovněž může kontrolovat hospodaření obce s prostředky, které obci poskytl.

Jmenování a odvolávání tajemníků městského nebo obecního úřadu

Zejména po volbách se stává aktuální otázka změny tajemníka. Někteří starostové, v jejichž pravomoci jmenování a odvolání tajemníka je, o jeho výměnu usilují. K této změně však musí dát podle zákona o obcích souhlas ředitele příslušného krajského úřadu. Aby ho mohl udělit, musí být splněny zákonné podmínky pro odvolání²⁰. Nejsou-li splněny, stejně jako pokud starosta neuvede důvody, nemůže být souhlas udělen a tajemník odvolán. Zákonodárce věc upravil tímto způsobem zejména proto, aby byla zachována kontinuita úřadování a právo úředníků. Aby nebyli odvolávání a propouštění bezdůvodně.

Stejně platí i o jmenování nového tajemníka. Pokud však kandidát na tajemníka, kterého chce starosta jmenovat, splňuje náležitosti podle zákona o úřednících, nemůže ředitel krajského úřadu souhlas se jmenováním odepřít.

Pravomoci kraje vůči obcím v mimořádných situacích

O případném oddělení části obce rozhoduje krajský úřad, jestliže to navrhuje obec na základě kladného výsledku místního referenda konaného v té části obce, která se chce oddělit²¹. Oddělit se může

jen taková část obce, která bude mít po oddělení alespoň 1000 občanů.

Hejtman kraje může požádat o svolání zastupitelstva obce. Jeho žádosti je starosta povinen vyhovět a zastupitelstvo do 21 dní od doručení žádosti hejtmána svolat²².

Závěrem lze shrnout, že spolupráce obcí a krajů může být užitečná, neboť jsou to v podstatě samosprávní sourozenci. Úspěšná však může být jen za dodržení následujících podmínek:

1. vzájemného respektu a úcty ke svým kompetencím, ke svým úkolům ze strany obcí i krajů,
2. pochopení doplňujícího charakteru obou úrovní samosprávy, tj. respektování toho, co je nutno zajistit na místní a co již na regionální úrovni (subsidiarita),
3. stanovení jasných předvídatelných a transparentních pravidel vzájemné koexistence a spolupráce respektujících rovný přístup k obcím ze strany krajské samosprávy.

15.3 Dozor nad přenesenou působností kraje

Jestliže přenesl stát na kraje určité pravomoci a stanovil pro výkon této působnosti určité požadavky²³, je logické, že zároveň zjišťuje, jak je tato působnost vykonávána, porovnává ji s požadavky právních předpisů a v případě, že nejsou v souladu, vyžaduje opatření k nápravě.

Kontrolní i dozorová činnost mají stejný cíl: zabezpečit řádný a účinný výkon veřejné správy. Protože se pojmy **kontrola** a **dozor** často zaměňují, vysvětlíme si rozdíl. Z pohledu člena obecního zastupitelstva bude nejvhodnější vyjít z ustanovení zákonů o krajském i obecním zřízení²⁴.

Dozor se uskutečňuje následně.

- Zjišťuje zákonnost – soulad se zákony a právními předpisy.
- Orgán dozoru může pozastavit účinnost právního předpisu nebo výkon jiného právního aktu a podat soudu návrh na jeho zrušení.

Kontrola se uskutečňuje před právním aktem, v jeho průběhu i následně po realizaci.

- Zjišťuje plnění povinností vyplývajících z právních předpisů a jiných aktů (zákonů, jiných právních předpisů, usnesení vlády, směrnic nebo opatření ústředního správního úřadu).

- Uložená opatření realizuje kontrolovaný.

20) § 12 zákona č. 312/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků

21) § 22 odst. 1 zákona o obcích

22) § 92 odst. 1 zákona o obcích

23) § 30 zákona o krajích

24) Hlavy VI a VII zákona o krajích i zákona o obcích

Odpovědi na časté otázky

Jak je to s nařízením kraje z hlediska obce?

Vydaná nařízení kraje či rozhodnutí jeho orgánů v přenesené působnosti se mohou dotýkat jednotlivých obcí na území kraje. Pokud by tedy byla vydána v rozporu se zákonem, mohou obce iniciovat nápravu u ministerstev případně jiných ústředních správních úřadů.

Co je a naopak není předmětem dozoru?

Předmětem dozoru jsou nařízení krajů, usnesení, rozhodnutí a jiná opatření orgánů krajů v přenesené působnosti. Pod dozor podle této části zákona o krajích nespádají rozhodnutí vydaná orgány kraje ve správním či daňovém řízení. Nástroji k nápravě nesprávných či nezákonných rozhodnutí vydaných orgány kraje ve správním či daňovém řízení jsou řádné a mimořádné opravné prostředky podle správního řádu a zákona o správě daní a poplatků, tzn. především odvolání, stížnost, obnova řízení. Pokud je obec účastníkem správního či daňového řízení, může užívat těchto prostředků obrany proti rozhodnutí, které považuje za nesprávné.

Co se posuzuje?

Při dozoru nad výkonem přenesené působnosti zkoumají dozorové orgány soulad:

- nařízení krajů se zákony a jinými právními předpisy,
- usnesení, rozhodnutí a jiných opatření orgánů krajů se zákony, jinými právními předpisy, usneseními vlády a směrnicemi ministerstev a jiných ústředních správních úřadů.

Případy porušení právních předpisů občanského, obchodního a pracovního práva se v rámci tohoto dozoru nezkontrolují.

Kdo může zrušit nezákonné nařízení kraje?

Nezjedná-li nápravu orgán kraje, který takové nařízení vydal, může o zrušení nařízení rozhodnout jen Ústavní soud.

Které orgány vykonávají dozor nad přenesenou působností kraje?

Jde o věcně příslušná ministerstva nebo jiné ústřední správní orgány.

Jak postupují orgány dozoru, jestliže jde o nařízení kraje?

1. Odporuje-li nařízení kraje zákonu nebo jinému právnímu předpisu, vyzve orgán dozoru kraj ke zjednání nápravy. Nezjedná-li orgán kraje nápra-

vu do 60 dnů od doručení výzvy, je pozastavena účinnost nařízení a současně stanovena přiměřená lhůta ke zjednání nápravy²⁵.

2. Při zřejmém rozporu nařízení kraje s lidskými právy a základními svobodami může orgán dozoru pozastavit jeho účinnost dokonce bez předchozí výzvy a současně stanoví kraji k nápravě přiměřenou lhůtu²⁶.
3. Nezejedná-li příslušný orgán kraje nápravu ve stanovené lhůtě, podá orgán dozoru návrh na zrušení nařízení kraje Ústavnímu soudu, který jediný je oprávněn nařízení kraje zrušit, pokud kraj předtím nezjednal nápravu sám²⁷.

A jak ústřední orgány postupují v případě protiprávního usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření kraje?

1. Požádají kraj o zaslání opatření orgánů kraje v přenesené působnosti. Kraj je pak povinen je neprodleně orgánu dozoru odeslat²⁸.
2. Odporuje-li opatření kraje v přenesené působnosti zákonu, jinému právnímu předpisu a v jejich mezích též usnesení vlády, směrnicí ústředního správního úřadu nebo opatření věcně příslušného ministerstva nebo jiného ústředního správního úřadu přijatému při kontrole výkonu přenesené působnosti, vyzve orgán dozoru kraj ke zjednání nápravy. Nezjedná-li kraj nápravu do 60 dnů od doručení výzvy, orgán dozoru opatření kraje zruší a o svém rozhodnutí informuje krajský úřad²⁹.
3. Ještě silnější oprávnění mají uvedené orgány v případě zřejmého a závažného rozporu usnesení, rozhodnutí nebo jiného opatření orgánu kraje v přenesené působnosti se zákonem. Mohou totiž takové usnesení, rozhodnutí nebo jiné opatření orgánu kraje zrušit bez předchozí výzvy ke zjednání nápravy³⁰.

V případě, že bude orgán kraje přesto přesvědčen o správnosti svého předchozího rozhodování, má ještě možnost se bránit správní žalobou podanou u krajského soudu. Přijatá rozhodnutí orgánů dozoru i soudů se neprodleně zveřejňují na úřední desce krajského úřadu nebo ve Věstníku kraje.

25) § 83 odst. 1 zákona o krajích

26) § 83 odst. 2 zákona o krajích

27) § 83 odst. 3 zákona o krajích

28) § 84 odst. 1 zákona o krajích

29) § 84 odst. 1 zákona o krajích

30) § 84 odst. 2 zákona o krajích

15.4 Asociace krajů České republiky

Jde o otevřenou zájmovou, nestraničnou a nevládní organizaci, založenou v roce 2001. Asociace je názorovou platformou, která si klade za prvořadý cíl hájit a prosazovat společné zájmy krajů, tedy péči o všestranný rozvoj území a o potřeby občanů v něm žijících.

Řádnými členy asociace se mohou stát pouze kraje České republiky. Dnes již má 14 členů – 13 krajů a hlavní město Prahu.

Programové cíle:

- hájit společné zájmy a práva krajů sdružených v Asociaci v duchu principů, z nichž vychází Evropská charta místní samosprávy
 - hájit a prosazovat společné zájmy krajů České republiky v Evropské unii
 - vytvářet podmínky pro řešení problémů a otázek společných pro členy Asociace
 - podílet se na vytváření podmínek pro vzdělávání členů zastupitelstev krajů, zaměstnanců krajů
 - pomáhat krajům při jejich zahraničních aktivitách
- Mezi největší úspěchy Asociace krajů ČR patří fakt, že se stejně jako Svaz měst a obcí ČR stala rovno-

cenným partnerem vládě. V silné pozici se jí daří prosazovat společné zájmy a práva krajů v duchu principů, z nichž vychází Evropská charta místní samosprávy. Pomáhá svým členům při koordinaci řešení společných problémů v rámci České republiky. Mimo tuto stěžejní činnost přispívá na základě spolupráce s obdobnými organizacemi v zahraničí k efektivnější spolupráci svých členů se zahraničními kolegy.

Orgány Asociace jsou **rada**, která se schází nejméně čtyřikrát ročně, v případě potřeby častěji. Rada jako svůj poradní orgán zřizuje **komise rady**, dále je to **předseda a kancelář** Asociace krajů České republiky. Předsedu a místopředsedy volí a odvolává rada. Jejich volební období je dvouleté. Předseda je statutárním orgánem asociace, svolává a řídí zasedání rady. Rada je vrcholným orgánem Asociace. Každý člen Asociace má právo vyslat na zasedání rady jednoho zástupce. Zástupcem kraje je hejtman. K přijetí usnesení rady je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech členů. Souhlasu všech členů je třeba k přijetí usnesení, jímž se mění Stanovy, přijímá nový člen a stanoví výše členského příspěvku.

Více informací o fungování Asociace krajů České republiky najdete na www.asociacekrajů.cz.

Související předpisy:

- Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení)
- Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení)
- Zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje
- Zákon č. 240/2000 Sb., o krizovém řízení a o změně některých zákonů (krizový zákon)
- Zákon č. 312/2002 Sb., o úřednících samosprávných celků
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
- Ústavní zákon č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Užitečné odkazy:

Asociace krajů České republiky www.asociacekrajů.cz

Společný regionální operační program www.strukturalni-fondy.cz/srop